

Dr hab. Marek Marszałek, prof. UKW
 Instytut Neofilologii i Lingwistyki Stosowanej
 Zakład Onomastyki i Historii Języka Rosyjskiego

Ocena pracy doktorskiej
 mgr Joanny Kowalczyk na temat:

*Русскоязычный административный дискурс.
 Функционально-прагматический анализ /*

Rosyjskojęzyczny dyskurs administracyjny. Analiza funkcjonalno-pragmatyczna

I. Struktura dysertacji

Rozprawa została napisana w języku rosyjskim, liczy 230 stron i zawiera: *Оглавление / Spis treści* (s. 4), *Введение / Wstęp* (s. 5–10), w części zasadniczej zaś – trzy rozdziały: I. *Административный дискурс как разновидность официально-правового дискурса / Dyskurs administracyjny jako odmiana dyskursu urzędowo-prawnego* (s. 11–60), II. *Специфические типологические черты административного дискурса. Структура административного дискурса / Specyficzne cechy typologiczne dyskursu administracyjnego. Struktura dyskursu administracyjnego* (s. 61–112), III. *Дискурсивный анализ основных жанров административных документов / Analiza dyskursywna podstawowych gatunków dokumentów administracyjnych* (s. 113–210). Zamykają dysertację: *Выводы / Wnioski* (s. 211–220), *Терминологическое приложение / Indeks terminów* (s. 221–223) oraz *Литература / Bibliografia* (s. 224–230).

II. Problematyka badawcza

Praca dotyczy współczesnego rosyjskiego dyskursu administracyjnego, a więc tego wycinka dyskursologii, który jeszcze nie został poddany całościowej analizie i opisowi. Zatem obszar problemowy rozprawy jest oryginalny i interesujący. Sprawne poruszanie się w nim, terenie dość przecież rozległym, wymaga nie tylko wszechstronnej wiedzy i dobrego warsztatu badawczego, lecz także znacznego wysiłku intelektualnego.

Ze względu na problematykę badawczą – związaną z typologią przestrzeni dyskursyjnej i właściwościami konkretnej odmiany dyskursu – rozprawa wpisuje się w nowy kierunek we współczesnej lingwistyce, szeroko reprezentowany dziś zarówno w projektach badawczych, jak i w publikacjach naukowych.

Definicja dyskursu, którą Doktorantka przyjęła zgodnie ze swoimi celami poznawczymi, jest jasna i spójna (funkcjonalno-pragmatyczny wariant działalności lingwosemiotycznej uwarunkowany czasem, sferą, typem i/lub tematyką działalności, obejmujący specyficzne elementy języka, charakterystyczne zachowania oraz określone typy tekstów – s. 15) i – co istotne – jest w pracy konsekwentnie stosowana, o czym informuje również sama Autorka, wskazując na dużą liczbę będących dziś w obiegu określeń

opisywanego zjawiska, które jednak nierzadko nie są wyczerpujące i nie spełniają oczekiwań wielu badaczy (s. 12–13, 15).

Zakładając słusznie, że dyskurs administracyjny wiąże się z określonymi aktami komunikacyjnymi, Doktorantka szuka w różnorodnym materiale odpowiedzi na pytanie o typowe cechy owego dyskursu. Sięga do takich tekstów urzędowych, jak zaświadczenie, zeznanie, podanie, prośba, skarga, pozwolenie, upoważnienie, zarządzenie, wezwanie, deklaracja celna i podatkowa, wiza, skarga powodowa, akt oskarżenia, wyrok, apelacja, akt notarialny, protokół, ustawa, kodeks czy Konstytucja Federacji Rosyjskiej (s. 9). Jednak ze względu na to, że Autorka nie wskazuje liczby wykorzystanych dokumentów (ani ogólnej, ani w rozbiciu na poszczególne gatunki), nie ma pewności, czy baza materiałowa jest wystarczająco bogata, by można było na jej podstawie dokonywać wiarygodnych uogólnień dotyczących np. standardowego schematu kompozycyjnego poszczególnych typów tekstów, sztafpowości wysłowienia i formułczości wypowiedzi, jednolitości środków językowych, charakteru relacji nadawczo-odbiorczych czy też potencjału performatywnego albo stopnia perswazyjności analizowanych dokumentów. Doktorantka konstatuje np. (s. 148–149, przypis 143), że teksty precedensowe w postaci klisz językowych obfitują w związki w składni zgody, występują w nich także związki w składni rządu i składni przynależności. Stwierdza też, że związek przynależności jest w jej materiale reprezentowany przede wszystkim przez czasownik + przysłówek, czasownik + czasownik, przysłówek + przysłówek, przysłówek + przymiotnik. Czytelnik nie wie jednak, ile klisz wzięto pod uwagę. Jeśli było ich np. tylko 50, to wnioski wysnute na podstawie tak skromnego materiału są przypadkowe, mało wiarygodne i nie powinno się ich uogólniać. Podobnie jest z obserwacjami Autorki dotyczącymi częstości występowania zdań prostych i złożonych w tekstach precedensowych (s. 153). Nie wiem, czy spostrzeżenia te zostały oparte na wystarczająco reprezentatywnej porcji materiału, bo – jak już zaznaczyłem – w rozprawie brakuje dokładnej informacji o wielkości zgromadzonego korpusu.

Uwzględniając dotychczasowy stan badań z zakresu lingwistyki dyskursu, stwierdzam, że wybór rosyjskiego dyskursu administracyjnego na przedmiot badań jest trafny, analiza funkcjonalno-pragmatyczna zaś jest z metodologicznego punktu widzenia uzasadniona, ponieważ umożliwia wieloaspektowy opis zróżnicowanych gatunkowo tekstów, charakterystycznych dla tej właśnie odmiany dyskursu.

III. Omówienie zawartości merytorycznej pracy

We *Wstępie* Doktorantka uzasadnia aktualność tematu badawczego, przybliża dominujące w rozprawie podejście metodologiczne (pragmatyzm funkcjonalny), przedstawia przedmiot i cel badań, wymienia 38 rodzajów dokumentów urzędowych stanowiących bazę materiałową rozprawy, prezentuje przejrzystą, niebudzącą zastrzeżeń kompozycję pracy. Zastanawia jedynie tytuł I rozdziału *Административный дискурс как разновидность официально-правового дискурса* / *Dyskurs administracyjny jako odmiana dyskursu*

urzędowo-prawnego. Autorka nie dotyka w nim zagadnień dyskursu administracyjnego, rozpatruje natomiast z perspektywy metodologicznej funkcjonujące w lingwistyce i socjologii rozmaite definicje dyskursu i przybliża istotne kwestie typologiczne (por. podrozdział 1. pt. *Понятие дискурса. Типология дискурсов: специфика рационально-практической деятельности* / *Pojęcie dyskursu. Typologia dyskursów: specyfika działalności intelektualnej i praktycznej (makrodyskursu ekonomicznego)* – s. 11–37 oraz podrozdział 2. pt. *Правовой дискурс и его место в функционально-прагматической системе дискурсивной деятельности. Официальный и неофициальный правовой дискурс* / *Dyskurs prawny i jego miejsce w funkcjonalno-pragmatycznym systemie działalności dyskursywnej. Oficjalny i nieoficjalny dyskurs prawny* – s. 38–60).

Po uważnej lekturze pierwszego rozdziału, który Doktorantka napisała w na podstawie bogatej i odpowiednio dobranej literatury w języku rosyjskim i polskim (blisko 50 pozycji), mam do tej części pracy dwa zastrzeżenia merytoryczne:

1) Na s. 27 Autorka pisze, że działalność administracyjna jest w sposób oczywisty umiejscowiona na pograniczu działalności ekonomicznej i społeczno-etycznej, w istocie jednak odnosi się do tej pierwszej. Zatem nie jest jasne, gdzie się ona tak naprawdę mieści.

2) Z prac innych badaczy Doktorantka zaczerpnęła kilkanaście, jak mówi, „możliwych wariantów rozumienia terminu *prawo*” i przytacza je na s. 38–39. Jako pierwszą podaje definicję: „система юридических норм”, jako dwunastą – „система правовых норм”. Tymczasem *юридический* i *правовой* to synonimy. Czym wobec tego te jakoby dwa sposoby rozumienia się różnią?

Na marginesie dodam, że mam też uwagi dotyczące fragmentów zaczerpniętych z innych publikacji, które Doktorantka przywołuje na wskazanych wyżej stronach. Nie wszystkie bowiem są cytatami, nie powinno się ich zamykać w cudzysłów, ponadto nie wszystkie da się dokładnie zlokalizować, ponieważ zabrakło precyzji w podawaniu przypisów, por. np. pkt 13. na s. 39: „установленные [государством] в строго определённом порядке общеобязательные нормы поведения, носящие формально-определённый и структурированный характер и исполнение которых обеспечивается принудительной силой государства” z oryginałem: „Государство же регулирует общественные отношения с помощью установления им самим в строго определенном порядке общеобязательных норм поведения, носящих формально-определённый и структурированный характер и исполнение которых обеспечивается принудительной силой государства, т.е. с помощью ПРАВА” (Д.А. Шевчук, *Правовое обеспечение предпринимательства*, [dostęp: 18 lipca 2016], <<http://www.litmir.co/br/?b=139292&p=2>>, a nie <<http://www.litmir.co/br/?b=139292&p=1>>, jak podano w rozprawie. (Zniekształcone cytaty pojawiają się również w innych częściach pracy, np. na s.

98, na której Autorka przytacza fragment ustawy „O obowiązkowym egzemplarzu dokumentów”, czy też na s. 142, na której odsyła do fundamentalnej pracy J. N. Karaulowa – przypis 128).

Rozdział II poświęcony jest w całości przedmiotowi badań i składa się z trzech części. Pierwsza z nich, *Специфические черты административного дискурса: прагматика, семантика, форма / Specyficzne cechy dyskursu administracyjnego: pragmatyka, semantyka, forma* (s. 61–81), to w istocie refleksja teoretyczna nad właściwościami dyskursu administracyjnego definiowanego jako regulacyjno-wykonawczy urzędowo-prawny wariant doświadczenia rozumowo-praktycznego, ukierunkowany na regulowanie i koordynowanie istotnych z punktu widzenia prawa relacji społecznych (s. 63). Druga część, *Структура административного дискурса / Struktura dyskursu administracyjnego* (s. 82–97), opisuje dyskurs administracyjny z perspektywy elementów wchodzących w jego skład oraz z perspektywy specyfiki jego funkcjonowania w przestrzeni komunikacji społecznej. W kolejnym podrozdziale, *Жанры текстов административного дискурса / Gatunki tekstów dyskursu administracyjnego* (s. 98–112), Autorka koncentruje uwagę na pojęciu dokumentu, uwypuklając takie jego szczegóły interpretacyjne, jak informacyjność i regulacyjność. Przedstawia także – w ujęciu funkcjonalno-pragmatycznym – klasyfikację tekstów urzędowych.

Kolejna i zarazem najbardziej rozbudowana część rozprawy, *Анализа дискурсивна podstawowych gatунков документов административных*, składa się z trzech podrozdziałów, które dzielą się na liczne paragrafy. Taki układ wiąże się zapewne z zamiarem Doktorantki bardzo szczegółowego przeanalizowania większości aspektów omawianych przez Nią tekstów.

W pierwszym podrozdziale, *Концептуально-ономасиологический анализ ключевых понятий административного дискурса / Analiza onomazjologiczno-konceptualna kluczowych pojęć z zakresu dyskursu administracyjnego* (s. 113–141), Autorka analizuje takie pojęcia, jak *podstawa prawna, fakt, sprawa i forma*, ponieważ uważa, że są one podstawowymi elementami dyskursu urzędowego i stanowią o jego istocie. Za pomocą przykładów zaczerpniętych z rozmaitych źródeł, np. z Konstytucji Federacji Rosyjskiej, umów międzynarodowych, ustaw, kodeksów, uchwał, dekretów Prezydenta Federacji Rosyjskiej czy też akt sądowych, Doktorantka dokładnie opisuje, w jaki sposób te pojęcia, kluczowe dla dyskursu administracyjnego, są werbalizowane. Jednak na s. 122–124, na których pogrupowała leksykę związaną z podstawą prawną, brakuje jednolitości, konsekwencji w zapisie nagłówek grup. Np. w grupie 4. Autorka wybrała jako nagłówek *предусматривает / предусматриваться*, ale wśród przykładów podała 2 formy *предусматривает* i po jednej: *предусматривается, предусматривающих, предусматривающим*; w grupie 5. w nagłówku jest tylko bezokolicznik: *вытекать*, ale w materiale ilustracyjnym 3 formy osobowe: *вытекает* i 2 imiesłowy: *вытекающие, вытекающая*; w 6. –

nagłówek tylko w postaci bezokolicznika: *следовать*, natomiast wszystkie przykłady (5) w jednej formie osobowej: *следует*; w 7. – w nagłówku *провозглашает* / *провозглашенное*, ale wśród ilustracji 2 formy *провозглашает*, 1 forma w czasie przeszłym: *провозгласила*, 1 imiesłów (w innej formie niż nagłówkowa): *провозглашенные*; w 12. – bezokolicznik tylko w formie dokonanej: *принять во внимание*, natomiast wśród przykładów 2 formy dokonane w czasie przeszłym: *принял* oraz 2 imiesłowy przysłówkowe niedokonane: *принимая* itd.

W tej części rozprawy Autorka omawia także akapit jako jedną z jednostek strukturalno-funkcjonalnych aktu prawnego (s. 120–121). Uznaje ją za jednostkę szczególną, bo niewyróżnioną w tekście ani nazwą, ani cyfrą, ani znakiem interpunkcyjno-graficznym, wydzielającą się tylko dzięki temu, że jest odpowiednio rozmieszczona graficznie. Jednak tak jest tylko w druku, czyli to nieistotny drobiazg. W rzeczywistości, praktycznie akapity są także numerowane. Wskazuje się na nie precyzyjnie za pomocą liczebników porządkowych. Mamy tego przykłady w dysertacji: *в силу абзаца третьего, абзац пятый утратил силу* itp. Z tego punktu widzenia akapit nie różni się od punktu czy artykułu.

W podrozdziale drugim, *Прецедентные тексты в административном дискурсе* / *Teksty precedensowe w dyskursie administracyjnym* (s. 142–174), Doktorantka słusznie zauważa, że styl analizowanych dokumentów odznacza się standaryzacją (szablonowością i formuliczością), ważnym zaś elementem strukturalnym dokumentów są tzw. teksty precedensowe, które następnie omawia wystarczająco szczegółowo zarówno w aspekcie formalno-typologicznym, jak i funkcjonalno-pragmatycznym. Mimo to lektura tej części rozdziału pozostawia pewien niedosyt i skłania do sformułowania następujących uwag:

1) Przejmując wprowadzony przez J. Karaułowa termin *прецедентный текст* / *tekst precedensowy*, Autorka przywołuje definicję takiego tekstu zaproponowaną przez badacza oraz odwołania do niej innych językoznawców, po czym deklaruje: „Не умаляя значения Караулова для разработки проблемы, мы, тем не менее, попытаемся определиться с тем, согласны ли мы с дефиницией термина *прецедентный текст*, которая была дана Ю.Н. Карауловым, или нет” (s. 144) / „Nie umniejszając zasług Karaułowa w opracowaniu zagadnienia, spróbujemy mimo wszystko ustalić, czy zgadzamy się z definicją terminu *tekst precedensowy*, którą podał J.N. Karaułow, czy też nie” i krytycznie analizuje – punkt po punkcie – cztery cechy konstytutywne tekstu precedensowego według J. Karaułowa. Z pierwszej z nich: „gotowy intelektualno-emocjonalny blok” przyjmuje bez zastrzeżeń tylko „gotowość”, odrzuca natomiast charakter intelektualny i emocjonalny, tłumacząc, że w dziedzinie, którą ona się zajmuje, w dziedzinie prawa, „прецедентные тексты носят совершенно безэмоциональный характер” (s. 144) / „teksty precedensowe mają całkowicie nieemocjonalny charakter”, poza tym mogą być

stosowane i odbierane bezrefleksyjnie czy automatycznie, tak więc ich ewentualny charakter intelektualny sprowadza się co najwyżej do operowania wiedzą stanardową, często stereotypową. Wydaje się, że zdanie Autorki w tej kwestii niewiele ma wspólnego z deklarowanym zgadzaniem się lub niezgadzaniem z definicją Karaułowa. Przecież ten badacz odnosił swoją definicję do innego rodzaju tekstów (por.: „жили господу Молчалины”, „умеренность и аккуратность” тех, „кто на всех глупцов похож”) i wyłaniał charakterystyczne właśnie dla nich cechy konstytutywne. Nie można tak stanowczo krytykować propozycji Karaułowa dlatego, że nie sprawdza się ona w tekstach administracyjno-prawnych, skoro tego rodzaju tekstów nie dotyczyła.

Druga cecha tekstu precedensowego wyłoniona przez J. Karaułowa – tekst powinien być znaczący dla osoby pod względem poznawczym i emocjonalnym – także nie znajduje uznania w oczach Autorki, bo – jak pisze – „прецедентный текст может быть [...] явлением [...], не несущим пользователю ни нового знания, ни каких либо эмоций [...]” (s. 145) / „tekst precedensowy może być [...] zjawiskiem [...] niedającym użytkownikowi ani nowej wiedzy, ani jakichkolwiek emocji [...]”. Powtórzmy: J. Karaułowa nie zajmowały tego rodzaju teksty, nie miał ich na myśli. Autorka dodaje też, że ową „znaczącość” należałoby określić bliżej, ponieważ znaczące może być zarówno to, co jest bliskie systemowi wartości danej jednostki, jak i coś, co po prostu ułatwia życie i jest całkowicie obce jej systemowi wartości. Czy rzeczywiście trzeba tak bardzo komplikować przejrzyste i w pełni zrozumiałe zdanie J. Karaułowa? Zdanie trafne w odniesieniu do kwestii, którą ów badacz się zajmował?

Nie spotkały się z uznaniem Doktorantki również dwie pozostałe właściwości tekstów precedensowych, czyli ich ponadjednostkowy charakter („[...] чтобы данный текст обладал чертами прецедентного текста и выполнял эту функцию, он не обязательно (sic!) должен быть «хорошо известным» всему обществу” / „aby dany tekst miał cechy tekstu precedensowego i taką funkcję pełnił, nie musi być «dobrze znany» całemu społeczeństwu” – s. 145) i regularność użycia („[...] чтобы текст выполнял условия прецедентности, ему достаточно время от времени возобновляться в ходе коммуникации в устойчивой форме” / „aby tekst spełniał warunki precedensowości, wystarczy, że będzie co jakiś czas odtwarzany w akcji komunikacji w utrwalonej formie” – s. 146).

W moim odczuciu krytyka propozycji Karaułowa w takiej właśnie postaci jest bezpodstawna. Autorka po prostu zamierzała przejąć nazwę „tekst precedensowy”, bo jest ona poręczna, i dostosować ją do własnych celów. Nie o krytykę więc powinno tu Doktorantce chodzić, lecz wyłącznie o modyfikację, dostosowanie i przykrojenie definicji Karaułowa na potrzeby badania dyskursu administracyjnego.

2) W przypisie 143 (s. 148–149) jest mowa o tym, że w tekstach precedensowych używanych w postaci klisz językowych występuje bogactwo

związków w składni zgody. Jest to w pewnym sensie „pusta” informacja. Aby stwierdzić, czy obserwacja ta ma jakąś wartość, trzeba by wiedzieć, czy jest to sytuacja wyjątkowa na tle innych rodzajów tekstów, czy w tych innych przeważają może związki przynależności albo rządu. Jeśli bowiem w pozostałych typach tekstów rosyjskich także dominują związki w składni zgody, to nie warto o tym mówić. Nie jest to cecha charakterystyczna badanego rodzaju tekstu i niczego nie wnosi do naszej wiedzy o nim.

3) Nie bardzo rozumiem, dlaczego w przypisie 143 (s. 148–149) Autorka z całą powagą podaje, że wśród związków w składni zgody występujących w tekstach precedensowych w postaci klisz językowych są konstrukcje z członem zależnym w postaci przymiotnika (np. *физическое лицо*), zaimka (*каждый гражданин*), liczebnika (*первое слушание*). Chciałoby się rzucić: Wielkie rzeczy! Bo czy jest w tym coś szczególnego, wyjątkowego? Coś, co różni owe klisze od innych rodzajów tekstów? I po drugie: Czy w dyskursie administracyjnym mogłoby takich konstrukcji nie być? Dalej w tym samym przypisie Autorka tłumaczy, co to jest związek rządu, jakie części mowy mogą w nim występować w roli głównych członów itd., ilustrując wykład swoim materiałem językowym. To również niczego nowego do naszej wiedzy nie wnosi. Nie zajmujmy się tym, tak jak nie zajęlibyśmy się np. obserwowaniem, czy w tekstach precedensowych w postaci klisz językowych spółgłoski przeważają nad samogłoskami.

4) Doktorantka oparła podrozdział na pracach kilkunastu autorów, a więc na dość obszernym materiale naukowym, wśród publikacji zabrakło jednak szczególnej pozycji – artykułu pt. „Эволюция понятия «прецедентный текст»” pióra N. Pietrowej, istotnego dla omawianego zagadnienia. W tym miejscu chciałbym także sprostować pomyłkę na s. 144 (przypis 141). Otóż autorką rozprawy doktorskiej pt. „Прецедентные феномены со сферой-источником «Литература» в дискурсе российских печатных СМИ (2004–2007 гг.)” nie jest Б.О. Сергеевна, lecz Оксана Сергеевна Боярских.(...)

W ostatnim podrozdziale, *Анализ основных жанров административных документов / Analiza podstawowych gatunków dokumentów administracyjnych* (s. 175–210), mgr J. Kowalczyk rozpatruje cztery typy tekstów, które: (1) odnoszą się do sfery asertorycznego regulowania (zaświadczenie i deklaracja), (2) dotyczą optatywnego działania administracyjnego (podanie), (3) są reprezentantami deontycznego regulowania o charakterze aletycznym (pozwolenie) bądź (4) imperatywnym (wyrok). Cechy gatunkowe, które za każdym razem są określane z dużą precyzją, Doktorantka ilustruje bogatym materiałem językowym, co niewątpliwie stanowi zaletę tej części pracy.

Część końcowa dysertacji, którą Autorka zatytułowała *Выводы / Wnioski*, jest w istocie streszczeniem rozprawy niezawierającym – niestety! – uogólnień i konkluzji. Z formalnego punktu widzenia lepszą nazwą byłoby tu *Заключение /*

Zakończenie, które może mieć taki właśnie streszczający, sprawozdawczy charakter.

Bibliografia obejmuje blisko 100 pozycji w języku polskim, rosyjskim, niemieckim i francuskim, nie tylko z zakresu językoznawstwa, lecz również z dziedziny socjologii, prawa i filozofii. Zastrzeżenia budzi zapis bibliograficzny niektórych źródeł elektronicznych, nie można bowiem podawać jedynie adresu www, pomijając np. datę dostępu (por. przypis 103., 104. i 105.), oraz używanie łącznika zamiast myślnika wówczas, gdy zastępuje on określenie *od ... do* między liczbami zapisanymi cyframi.

IV. Charakterystyka formalna pracy

Dysertacja jest poprawna z punktu widzenia kompozycji, ma – jak już wcześniej wspomniałem – przejrzystą i logiczną strukturę, co świadczy o tym, że Doktorantka potrafi budować tekst naukowy. Pewne niedociągnięcia można jednak zauważyć na s. 22, 27, 29 i 55, na których nie wydrukowały się rubryki tabel 1., 2., 3., 4. i 5., oraz w *Indeksie terminów*, do którego włączono jedynie część wykorzystanych w rozprawie nazw specjalistycznych. Tu i ówdzie zdarzają się ponadto odstępstwa od ogólnie przyjętych zasad opracowywania wykazów i zestawień (np. w spisie treści, na s. 88, 122–124). Zasady te są dostępne w rozdziale „Знаки препинания при оформлении перечней и правила рубрицирования” poradnika ortograficznego „Правила русской орфографии и пунктуации” (red. W. Łopatin).

Co się tyczy języka rozprawy, to – niestety! – nie cechuje się on wysokim stopniem poprawności. Niepoddana korekcie – prawdopodobnie z braku czasu – szata językowa pracy przeszkadzała mi w odbiorze jej treści, zakłócała percepcję, wywołując nierzadko zdziwienie i niewesołe refleksje.

Zdecydowanie największą grupę uchybień tworzą rozmaite potknięcia interpunkcyjne, zwłaszcza:

1) pomijanie przecinków:

– przy wtrąceniach, np.: *Кроме этого в данной главе* (s. 10 i inne), *Необходимо однако заметить* (s. 17 i inne), *Таким образом оказывается* (s. 27 i inne), *Это конечно не означает* (s. 33), *а значит определяемые им понятия могут* (s. 38 i inne), *Как видно термин право* (s. 39), *Наконец по каузальному критерию экономический лингвосемиотический опыт* (s. 44), *В свою очередь на почве прагматики мы встречаемся* (s. 47 i inne), *который, по нашему мнению не является* (s. 62), *Во-вторых то, что* (s. 64), *может происходить также implicite, например через допуск к участию* (s. 67 i inne), *Другими словами публичный порядок – это* (s. 74), *действия рассматриваются, во-первых с эмпирической точки зрения* (s. 82), *Конечно процесс оценивания может быть* (s. 90), *С одной стороны факт может носить* (s. 131 i inne), *Данная вводная конструкция как правило обретает форму* (s. 207 i inne);

– przy zwrotach imiesłowowych, np.: *Глобальная позиция принятая в настоящей работе основывается* (s. 6), *оценка результатов, достигаемых*

в отдельных отраслях экономической деятельности осуществляется (s. 35), характеристики дискурсивных отношений функционирующих в сфере экономической деятельности (s. 36), в релевантных элементах вытекающих из контекста (s. 59), Указание на условия позволяющие (96), в других случаях предусмотренных международным договором (s. 115), Указание на дело возбужденное (s. 138), Функционально-прагматическая методология, являющаяся базисом нашего анализа требует от нас (s. 147), Автор обобщает внимание на иерархические отношения, возникающие в ходе алетического управления и на их воздействие (s. 196), возможности предоставляемые выданным разрешением (s. 197), действия предусмотренные законом (s. 201), присутствуют признаки преступлений предусмотренные ч. 2 ст. 327 (s. 202), встречаются статьи, характеризующиеся отсутствием уточнений и требуют о суда (s. 205);

– przy imiesłowowych równoważnikach zdań, np.: Пользуясь сферической типологией лингвосемиотического опыта мы относим (s. 20), Изучая особенности реальной и виртуальной сферы деятельности нельзя не обратить внимания (s. 22), принимая во внимание каузальный критерий для порядка релевантной является (s. 74);

– w zdaniach podrzędnie złożonych, np.: Чтобы разъяснить данный вопрос нужно привести (s. 122), Чтобы точно ответить на данный вопрос нам нужно очертить (s. 129);

– gdy zdanie podrzędne jest wplecione w zdanie nadrzędne, np.: цель, с которой совершается этот опыт автоматически будет принадлежать и соответствующему дискурсу (s. 16), Реальность или виртуальность факта, которые являются базисом для дела прямым образом влияют (s. 136);

2) zbędne przecinki, np.: Взаимодействующие отношения, реализуются (s. 7), Результаты изучения, демонстрируют (s. 14), Методологическое разнообразие, вменяет (s. 14), Важно, отдавать себе отчет (s. 16), Типологизация по данному признаку, указывает (s. 29), дискурсивный субъект, нацеливается (s. 36), Право возникает, и функционирует (s. 40), правовой лингвосемиотический вариант, может (s. 48), Эту же шкалу, можно (s. 85), границы, утверждены постановлением (s. 116), отношения по разовой поставке товара, регулируются параграфами (s. 119), представляют собой юридически релевантные факта, и явления (s. 135), Для такого рода функций, можно сослаться (s. 173), Тактическая часть сосредоточена на дескрипции фактов и обстоятельств, решаемого дела (s. 206).

Gwoli sprawiedliwości dodam, że za część błędów interpunkcyjnych Doktorantka nie odpowiada osobiście, ponieważ zawierają je fragmenty przytaczanych prac lub dokumentów, por. np.: «как совокупность, система правовых норм или как инструмент, с помощью которого, государство влияет на общество» (s. 39), niemniej potknięcia tego typu powinny być przez

Autorkę sygnalizowane, np. za pomocą uwagi *sic!*, którą się umieszcza zwyczajowo po zacytowanym wyrazie albo zwrocie, stwierdzając, że tak właśnie był on wydrukowany w tekście oryginalnym.

Obok pomyłek interpunkcyjnych w rozprawie występują często literówki, np.: *сущностная, каузальная и телеологическая типологический анализ* (s. 8), *идеолектных* (s. 12), *многие формы дискурс* (s. 13), *чес* (s. 24), *благосостояние, которое поддерживающее существование на уровне, обеспечивающем* (s. 26), *в информационном аспекта* (s. 34), *можем его назвать правовым дискурсам* (s. 43), *у них могут появляются* (s. 44), *об сфере* (s. 50), *в более комфортном положений* (s. 51), *двойственной характер* (s. 56), *все это действия являются* (s. 57), *приписана ему статус структурного элемента* (s. 59), *Эму* (s. 60), *так как в гражданами они становятся* (s. 64), *В такую компетенция включаются* (s. 70), *действиянося* (s. 71), *режим* (s. 74), *в сосоянии* (s. 97), *предпринимаемых действию* (s. 98), *должен быть выражен при помощи текстовых вариантах* (s. 99), *дело, касающиеся выдачи* (s. 136), *дело о разделение между супругами* (s. 136), *прошу внеси* (s. 139), *символическо-ритуальным* (s. 142), *сложные прецедентные предложения свойственны как многоплановым (приговором, разрешениям), так и простым жанрам документов* (s. 154), *воздействия на адресат* (s. 169 i inne), *Желание адресанта прямо не адресованы* (s. 171), *общественных отношении* (s. 196), *обеспечивает координационную и контрольную функций* (s. 196), *отменна / вынесение приговора* (s. 208).

Zdarzają się również potknięcia gramatyczne, np.: *вынуждает от его участников поведение* (s. 57), *сущность данного дискурса должна определяться по его ядру, т.е. официально-регулятивному варианту, являющимся публичным* (s. 57), *представление заявления о выдачи загранпаспорта* (s. 135), *мы учитываем обе эти категории субъектов* (s. 188), *опирается на наделении правами и дозволении ими распоряжаться* (s. 196), *предоставление юридических возможности* (s. 208), oraz błędy ortograficzne: *При чём юридически релевантными явлениями можно считать* (s. 58 i inne), *что подтверждается статей УПК РФ* (s. 68), *фотовидеосемки* (s. 138 i inne), *получатель письма согласиться* (s. 138), *актуализированное общение* (s. 176), *осуществляется при помощи маркеров типа [за чем?]: в целях; с целью* (s. 204).

W tekście nie ma konsekwencji w stosowaniu litery *ë*, tu i ówdzie pojawiają się również błędy w jej użyciu, por. np.:

определённой (s. 11 i inne) – *определенном* (s. 24 i inne),
путём (s. 11 i inne) – *путем* (s. 51 i inne),
её (s. 24 i inne) – *ее* (s. 29 i inne),
приведенных (s. 39 i inne) – *приведённые* (s. 40 i inne),
ещё (s. 35 i inne) – *еще* (s. 79 i inne),
 a także *вынуждён* (s. 13), *подчёркнуть* (s. 20).

V. Wnioski końcowe

Konkludując, stwierdzam, że uwagi krytyczne zawarte w przedstawionej przeze mnie opinii nie wpłynęły na końcową pozytywną ocenę rozprawy, która stanowi oryginalne rozwiązanie jasno sprecyzowanego problemu badawczego, potwierdza odpowiedni poziom wiedzy teoretycznej Doktorantki oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez nią pracy naukowej. Uznaję, że rozprawa doktorska Joanny Kowalczyk pt. *Русскоязычный административный дискурс. Функционально-прагматический анализ / Rosyjskojęzyczny dyskurs administracyjny. Analiza funkcjonalno-pragmatyczna* spełnia warunki określone w ustawie o stopniach naukowych i wnoszę o jej przyjęcie oraz dopuszczenie Doktorantki do publicznej dyskusji nad rozprawą.

Bydgoszcz, 1 sierpnia 2016 r.

